

Nederlandse Hydrachnellae XXXVII

door
A. J. BESSELING

In 1932 (p. 434) werd door schrijver dezes een poging ondernomen tot revisie van de vele twijfelachtige soorten van het subgenus *Pilolebertia*.

VIETS (1936 p. 173) hield nog aan de oude soorten vast. Hij onderscheidt hierbij op pagina 178 13(18): soorten met breed uiteinde van de 2e epimeren, naast op pagina 180 18(13): soorten met smal uiteinde van de 2e epimeren. Van de eerste groep, de soorten met breed uiteinde van de 2e epimeren, worden in de literatuur de volgende maten opgegeven: *harnischi* ♂ 23 μ (WALTER & MOTAS, 1927 p. 90), ♀ 35 μ (VIETS, 1926 p. 64), *circularis peregrina* ♀ 36 μ (idem, 1923 p. 255). Van de tweede groep, de soorten met spits uiteinde van de 2e epimeren, werden de volgende maten gevonden: *pachydermis* ♂ 35 μ (KOE-NIKE, 1918 p. 406) *seclusa* ♀ 45 μ (idem, p. 398), *rivalis* ♀ 50 μ (idem, p. 394), *exuta* ♂ 25—30 μ (idem, p. 383), ♀ 40 μ (idem, p. 381).

Hieruit volgt zonder meer, dat er een duidelijke tegenspraak bestaat tussen de maten, die in de literatuur te vinden zijn en hetgeen VIETS met deze soorten in zijn tabellen doet; met andere woorden, deze tabellen zijn op dit punt onjuist en leiden tot verkeerde conclusies. Merkwaardig is, dat VIETS van de eerste groep, met de brede 2e epimeren, alleen ♀♀ afbeeldt, met uitzondering van *porosa*, en van de tweede groep, met de smalle 2e epimeren, alleen ♂♂.

Het is geleidelijk aan bekend geworden, dat bij *Pilolebertia*, en ook bij andere subgenera, het ♀ gemiddeld bredere uiteinden van de 2e epimeren heeft, dan het ♂ van dezelfde soort. Hiermede wil niet gezegd worden, dat dit bij alle *Lebertia*-soorten het geval is; dit moet nog worden nagegaan. Wat dit kenmerk betreft zijn dus bij de *Pilolebertia* alleen vergelijkbaar de ♂♂ onderling en de ♀♀ onderling. Het is noodzakelijk hierbij in plaats van de subjectieve aanduidingen „breed” en „smal” maten op te geven. De verschillen in breedten van de 2e epimeren van een ♂ en een ♀ zijn overigens niet groot, of men vast houdt aan de oude soorten, zoals VIETS dat doet, of niet. Het moet m.i. uitgesloten worden geacht de soorten door dit kenmerk van elkaar te onderscheiden. Het zal onder nog nader worden toegelicht.

De volgende auteur, die iets mededeelt over de variabiliteit bij *Pilolebertia* is J. KEIDING (1948 p. 88). Het is m.i. niet twijfelachtig, dat de soort No. 16 van KEIDING gelijk is aan *insignis* Neum. KEIDING geeft de variabiliteit van hetzelfde kenmerk als door schrijver dezes is besproken: de plaatsing van de middelste distale borstel ten opzichte van de ventrale en de dorsale op PIII. Mijn verhouding DM : VM heet bij KEIDING α : β .

	2.3	2.6	2.9	3.2	3.5	3.8	4.1	4.4	4.7	5.6	6.4
	2.5	2.8	3.1	3.4	3.7	4.0	4.3	4.6	4.9		
BESS. 1932											
pag. 434	2	5	9	4	3	1	1	—	—	1	1
KEID. 1948											
pag. 92	2	5	7	10	8	7	2	2	1	—	—

Als de resultaten uit 1932 samengevat worden als KEIDING dat doet, blijkt over de soort *insignis* volledig overeenstemming te bestaan, zoals de tabel aangeeft.

KEIDING geeft ook nog bijzonderheden over de variabiliteit van een ander kenmerk, namelijk de plaatsing van de centrale borstel op PIII, hetzij proximaal of meer distaal. Het blijkt echter, dat dit kenmerk niet in staat is zekerheid tot onderscheiding van KEIDING's soorten No. 16 = *insignis* en No. 17 = *porosa* (var. *saxonica* Thor?) te geven, daar de waarden gevonden bij soort No. 17 (1.20—1.44) binnen de grenzen van de variatiebreedte van soort No. 16 = *insignis* vallen. Bij *insignis* varieert dit kenmerk van 0.85 tot 1.62, met een rekenkundig gemiddelde van 1.13, hetgeen dus zeggen wil, dat de centrale borstel gemiddeld even proximaal van het midden staat.

In de maanden april en juli 1946 werden tussen wortels en wortelstokken van waterplanten langs de oever van de Rechte Aa bij Heeswijk een groot aantal exemplaren van *L. insignis* aangetroffen. Deze vondst zou het vermoeden kunnen bevestigen, dat er *Lebertia*-soorten zijn, die niet van roof leven, maar van plantaardig voedsel.

De vondst geeft ook gelegenheid de kennis omtrent de variabiliteit van deze soort met de volgende gegevens aan te vullen.

Het ♂ is lang 824—1100 μ , het ♀ van 775 (jong) tot 1530 μ . Het ♂ is ellipsvormig, voor soms ingebogen. Het jonge ♀ is omgekeerd eivormig, voor recht. Het oude ♀ is zwak eivormig tot ellipsvormig en voor ingebogen.

PIII, PIV en PV zijn medio-lateraal iets afgeplat. Voor de waarden van de verhouding DM : VM op PIII wordt verwezen naar bovenstaande tabel. Beide haarporiën op PIV ventraal zijn duidelijk. De verdeling door deze haarporiën heeft plaats in drie ongeveer gelijke delen, waarvan het middelste het grootst en het distale het kleinst is.

De verhouding van de mediale lengten van de 1e : 2e epimeren bedraagt bij het ♂ 0.92—1.05 met een rekenkundig gemiddelde van 0.97 en bij het ♀ 0.85—1.19 met een rekenkundig gemiddelde van 1.01. Het gezamenlijke uiteinde van de epimeren meet bij het ♂ 10—17 μ en bij het ♀ 17—35 μ .

Het aantal haren langs de binnenrand van de genitaalkleppen bedraagt bij het ♂ 22—31 en bij het ♀ 13—22.

Het aantal zwemharen geeft geen verschil te zien tussen ♂ en ♀. Het bedraagt op 2P5 3—7, 3P4 5—9, 3P5 9—13, 4P4 6—11, 4P5 6—13 stuks.

Op grond van deze variabiliteit zou ik tot *insignis* willen rekenen *L. violacea* Viets 1921.

Tegelijk met bovenbedoelde exemplaren van *insignis* werden ter zelfder plaatse eveneens vele vertegenwoordigers van *L. inaequalis* aangetroffen. Van de variabiliteit van *L. inaequalis*, zoals deze door schrijver dezes wordt opgevat, kan het volgende worden gezegd.

De lengte van het ♂ bedraagt 550—905 μ en van het ♀ 630—1635 μ .

De kleur. Het chitine van epimeren en poten is groenblauw, de epimeren zijn soms violet. Pootuiteinden soms donkerder. De lichaamsinhoud is roodbruin tot donkergeel gevlekt doorschijnend.

De lichaamsvorm. Jonge exemplaren zijn zwak eivormig, met meestal

ongeveer rechte zijden. Soms omgekeerd eivormig, achter versmald. Oude exemplaren ellipsvormig, voor convex, recht tot zwak concaaf.

De huid is zeer fijn gelinieerd.

Palpen. PIII, PIV en PV zijn medio-lateraal iets afgeplat. PIII. De verhouding DM : VM varieert van 0.7—1.3 met een rekenkundig gemiddelde van 0.92. De haarporiën aan PIV ventraal zijn niet zeer duidelijk, de distale het minst. Beide poriën liggen soms in de distale palphelft. Bij één ♀ stond de proximale haarporus links in de distale en rechts in de proximale palphelft. De ventrale verdeling door beide haarporiën van PIV is ongeveer als 3.3 : 2.6 : 1. De proximale haarporus staat dus ongeveer in het midden van PIV.

Epimeren. Bij jonge exemplaren wordt de ventrale zijde vrijwel geheel door de epimeren bedekt, bij oudere tot ongeveer de helft. De verhouding van de mediale naden van de 1e : 2e epimeren varieert bij het ♂ van 0.94—1.38 met een rekenkundig gemiddelde van 1.16 en bij het ♀ van 0.95—1.38 met een rekenkundig gemiddelde van 1.15.

Het uiteinde van de 2e epimeren meet bij het ♂ 13—17 μ en bij het ♀ van 21—52 μ , met een rekenkundig gemiddelde van 30 μ .

Genitaalorgaan. Jonge exemplaren hebben op de genitaalkleppen poriën, die ten dele langgerekt zijn; bij oude exemplaren zijn alle poriën rond.

Het aantal haren langs de binnenrand der kleppen bedraagt bij het ♂ 15—25, met een rekenkundig gemiddelde van 19.9 en bij het ♀ 9—18, met een rekenkundig gemiddelde van 13.5.

Het aantal zwemharen bedraagt bij het ♂ en het ♀ : op 2P5 0—6, 3P4 2—6, 3P5 4—10, 4P4 3—7 en 4P5 3—9 stuks.

Naar het inzicht van schrijver dezes zijn met *L. inaequalis* (Koch) synoniem de volgende soorten: *L. exuta* Koen. 1908, *circularis* Viets 1908, *circularis peregrina* Viets 1923, *behningi* Thor 1923, *barnischi* Viets 1926, *hispanica* Viets 1930, *latiepimerata* Husiat. 1937, *semilunata* Husiat. 1937.

Leb. inaequalis leeft bij ons in langzaam stromend water. Daarnaast zijn mij uit de Gulp enkele (5) exemplaren bekend geworden, die van *inaequalis* afwijken door een groter aantal haren op de binnenrand van de genitaalkleppen bij het ♂. Deze zijn 28—± 35 stuks bij het ♂ en 16—18 stuks bij het ♀. Verder werden geen afwijkingen van *inaequalis* gevonden; alle maten en aantallen liggen binnen de variatiebreedten van deze soort. Vermoedelijk gaat het om een variëteit van *inaequalis*. Hieromtrent kan zekerheid worden verkregen na bestudering van meer materiaal.

Zusammenfassung

Die Forschung eines neuen *Pilolebertia*-Materials ermöglichte es Folgendes festzustellen.

Die Unterscheidung von VIETS (1936 S. 178 u. 180) in Arten mit breitem Hinterende der 2en Epimeren neben Arten mit schmalem Hinterende der 2en Epimeren ist nicht im Einklang mit Angaben der Literatur.

KEIDING's (1948 S. 88) Art no 16 = *insignis* Neum. und No 17 = *porosa* (var. *saxonica* Thor ?).

Von *Leb. inaequalis* (Koch) konnte die Variabilität mehrerer Merkmale angegeben worden und es wurden mit dieser Art sieben Arten nebst einer Varietät zusammengezogen.

Literatuur

- BESSELING, A. J., 1932, Nederlandsche Hydrachnidae. Over het subgenus *Pilolebertia* S. Thor. — *Ent. Ber.* 8 : 434—439.
- KEIDING, J., 1948, Acarina, Mites. — *Folia Limn. Scand.* No. 4.
- KOENIKE, F., 1918, Beitrag zur Kenntnis der Wassermilbengattung *Lebertia* Neum. — *Arch. f. Hydrob.* 12 H 2.
- VIETS, K., 1923, Hydracarinen aus Quellen. — *Arch. f. Hydrob. Suppl.* Bd. III.
- , 1926, Schlesische Hydracarinen. — *Abb. Nat. Ver. Bremen* 26.
- , 1936, Die Tierwelt Deutschlands 31 u. 32, VII. Wassermilben oder Hydracarina.
- WALTER, C., et MOTAS, C., 1927, Hydracariens nouveaux ou peu connus du Sud-Est de la France. — *Trav. du Lab. de Piscicult. de l'Un. de Grenoble* 11.

Utrecht, Pr. Rooseveltweg 102 B.

✓ Stichel, W., *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen II Europa.*

De 3e en 4e aflevering liggen voor mij. De 3e aflevering is reeds drie maanden uit. Ik heb op de 4e gewacht, die eerst nu is verschenen. Het lijkt mij beter om steeds minstens twee afleveringen tegelijk te bespreken om het geheel niet te fragmentarisch te maken.

Het derde deel geeft een afsluiting van de gehele groep der waterwantsen, met daaraan aansluitend het begin van een lijst van de palaeartische Hemiptera Heteroptera, die in het vierde deel voortgezet wordt. Van alle soorten geeft STICHEL een literatuuropgave.

De nieuwe namen, die in gebruik genomen zijn na STICHEL's eerste „Systematischer Katalog der nord- und mitteleuropäischen Heteropteren”, uitgegeven in 1935, worden nu inderdaad gevolgd door hun synoniemen tussen haakjes.

Voor diegenen, die zich niet hiervan op de hoogte kunnen stellen, geef ik hieronder de voor ons belangrijke namen aan:

Sigara lateralis (Lch) (= *hieroglyphica* Df.)

Sigara stagnalis (Lch) (= *lugubris* Fb.)

Belangrijk is ook *Sigara dorsalis* (Lch), een nieuwe soort, die zeer veel op *Sigara striata* lijkt en zeker in ons land te vinden is, c.q. in alle bestaande collecties aanwezig zal zijn.

Onze *Notonecta viridis* Dc. is een subsp. van *Notonecta marmorea* F., een soort van Oost- en Zuid-Europa; hij heet nu dus *Notonecta marmorea viridis* Dc.

Het geslacht *Naucoris* is gesplitst in twee genera: *Ilyocoris* Stål, waartoe *cimicoides* L. behoort, en het eigenlijke geslacht *Naucoris* F., waartoe *maculatus* F. gerekend wordt. Inmiddels geeft STICHEL *N. maculatus* F. bij de geografische verbreiding niet als voorkomend in Nederland aan. Hij schijnt de vervolgen van RECLAIRE's Naamlijst niet bestudeerd te hebben.

Het vierde deeltje behandelt de Amphibicorioromorpha Stichel 1955; dit zijn de waterlopers. De Gerridae worden geheel en zeer uitgebreid behandeld. Van de Veliadae wordt na het genus *Microvelia* een begin gemaakt met het genus *Velia* Lch, dat nieuw door TAMANINI is bewerkt en waardoor een geheel ander inzicht verkregen is in de systematiek van dit geslacht. Speciaal *Velia currens* F. blijkt een zeer aparte zuidoostelijke soort te zijn; de soort, die bij ons als *V. currens* bekend was, heeft een nieuwe naam gekregen: *Velia caprai* Tam.; deze soort wordt nog niet in dit vierde deel behandeld.

Al met al weer een goede uitbreiding van deze wantsentabellen. — W. H. GRAVESTEN.